

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ У ЗАРУБІЖНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CRIMES AGAINST THE HEALTH OF THE POPULATION IN FOREIGN CRIMINAL LEGISLATION: A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

Гринь Н.Г., аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ORCID ID: 0009-0003-3421-5501

Статтю присвячено порівняльно-правовому аналізу звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти здоров'я населення у кримінальному законодавстві таких країн, як Азербайджанська Республіка, Республіка Казахстан, Грузія, Іспанія, Литовська Республіка, Чеська Республіка, Республіка Молдова, Республіка Таджикистан, Туреччина, США (штат Арізона) та Україна. Визначені кримінально-правові норми, що регулюють кримінальну відповідальність за злочини проти здоров'я населення, а також виявлені положення, які передбачають загальні підстави для звільнення від кримінальної відповідальності, що можуть бути застосовані до злочинів проти здоров'я населення. Доведено, що незалежно від того, є в кримінальному законодавстві відповідної держави спеціальна норма чи ні, відповідальність за діяння, що порушують правила законного обігу отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікованих лікарських засобів або створення загрози спричинення такої шкоди. За відсутності шкоди здоров'ю відповідальність може пов'язуватися з порушенням законодавства про економічну конкуренцію чи економічну діяльність загалом. Крім того у КК зарубіжних країн, як і в КК України, існує різне співвідношення заборонних і заохочувальних норм, що стосуються злочинів проти здоров'я населення, зокрема злочинної діяльності з використанням отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів. Серед усіх країн, які піддавались дослідженню норми, що передбачають кримінальну відповідальність за злочини проти здоров'я населення, законодавцем визначені тільки як заборонювальні. У ряді кримінальних кодексів держав світу відсутні вказівки на спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, проте передбачені загальні види звільнення від кримінальної відповідальності. Україна в цьому випадку є виключенням з досить широким переліком підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Прямі заборони на звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти здоров'я населення, зокрема стосовно злочинної діяльності з використанням отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів зарубіжні кодекси не мають.

Ключові слова: звільнення, здоров'я населення, заохочувальні норми, зарубіжні країни, досвід, кримінальна відповідальність, кримінальні правопорушення, отруйні речовини, сильнодіючі речовини, фальсифікація, лікарські засоби.

The article is devoted to the comparative legal analysis of exemption from criminal liability for crimes against public health in the criminal legislation of such countries as the Republic of Azerbaijan, the Republic of Kazakhstan, Georgia, Spain, the Republic of Lithuania, the Czech Republic, the Republic of Moldova, the Republic of Tajikistan, Turkey, the USA (Arizona) and Ukraine. The criminal law norms governing criminal liability for crimes against public health are defined, as well as the identified provisions providing for general grounds for exemption from criminal liability that can be applied to crimes against public health. It is proven that regardless of whether there is a special norm in the criminal legislation of the relevant state or not, liability for acts that violate the rules of legal circulation of poisonous or potent substances or poisonous or potent drugs, as well as counterfeit drugs is provided for. It occurs in the event of harm to the health of a person due to the use of poisonous or potent substances or poisonous or potent drugs, as well as counterfeit drugs or the creation of a threat of causing such harm. In the absence of harm to health, liability may be associated with the violation of the legislation on economic competition or economic activity in general. In addition, in the Criminal Codes of foreign countries, as well as in the Criminal Code of Ukraine, there is a different ratio of prohibitive and encouraging norms concerning crimes against public health, in particular criminal activity using poisonous or potent substances or poisonous or potent drugs, as well as counterfeit drugs or circulation of counterfeit drugs. Among all the countries studied, the norms providing for criminal liability for crimes against public health are defined by the legislator only as prohibitive. A number of criminal codes of countries around the world do not indicate special types of exemption from criminal liability, but provide for general types of exemption from criminal liability. Ukraine in this case is an exception with a fairly wide range of grounds for exemption from criminal liability. Foreign codes do not directly prohibit exemption from criminal liability for crimes against public health, in particular, with respect to criminal activity involving the use of poisonous or potent substances or poisonous or potent drugs, as well as the counterfeiting of drugs or the circulation of counterfeit drugs.

Key words: release, public health, incentive norms, foreign countries, experience, criminal liability, criminal offenses, poisonous substances, potent substances, falsification, medicines.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку технологій одним із факторів, які загрожують життю та здоров'ю людини, є отруйні чи сильнодіючі речовини або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, а також фальсифіковані лікарські засоби. Крім загрози життю та здоров'ю людини, обіг цих речовин завдає шкоди ще й легальним виробникам фармацевтичної продукції. З урахуванням суспільної небезпеки, притаманній цьому явищу, питання протидії обігу отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікованих лікарських засобів знайшли своє відображення навіть в міжнародних документах.

Будь-яке дослідження звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти здоров'я населення не може мати повноцінності якщо не звертатися до порівняльно-правового аналізу зарубіжного кримінального законодавства. Такий підхід у дослідженні надає можливості краще пізнати іноземні правові інститути, проблеми їх функціонування, виявити слабкі та сильні сторони. Оскільки вивчення законодавства зарубіжних держав відкриває перед юристом нові обрії, дозволяє йому краще пізнати право своєї країни, бо специфічні риси цього права особливо виразно виявляються в порівнянні з іншими системами. Отже, звернення до аналізу кримінально-правових норм, що регулюють звільнення від кримінальної

відповідальності за злочини проти здоров'я населення у зарубіжному кримінальному законодавстві: по-перше, буде запорукою реалізації порівняльно-правового методу дослідження; по-друге, дозволить з'ясувати, які схожості та відмінності, позитивні та негативні положення, що існують у кримінально-правових стандартах протидії злочинів проти здоров'я в Україні та за кордоном; по-третє, допоможе виділити найбільш прийнятні та виважені положення нормотворчості, що існують в зарубіжних країнах, задля вирішення питання зокрема щодо необхідності чи навпаки удосконалення власного національного кримінального законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пропонуємо визначити кримінальні кодекси країн, які будуть піддаватися порівняльно-правовому аналізу, в яких регламентовані передумови звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти здоров'я населення. Серед них кримінальні кодекси Азербайджанської Республіки [2], Республіки Казахстан [2; 8], Грузії [3; 4], Королівства Іспанія [5], Литовської Республіки [6], Чеської Республіки [13], Республіки Молдова [7; 9], Республіки Таджикистан [10; 11], Туреччини [12], США (штату Арізона) [14] та ін. Відповідний аналіз буде сконцентрований на конкретизації положень щодо злочинної діяльності з використанням отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікації лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів. **Мета статті.** Важливими на наш погляд є положення, що вказують на наявність складів злочинів проти здоров'я населення, а також положення, що містять порядок із санкціями відповідних складів злочинів можливе застосування звільнення від кримінальної відповідальності або ті що передбачені які загальні підстави для звільнення від кримінальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи вищезазначені напрямки, маємо зазначити, що положення, що вказують на наявність складів злочинів проти здоров'я населення закріплені у досліджуваних країнах (в яких законодавець поряд із схожими положеннями (родовими об'єктами) КК України виокремлює медичні та фармацевтичні злочини в межах їх Особливих частин), проте окремого визначення оцінки позитивних посткримінальних діянь особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що полягає в злочинній діяльності з використанням отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікації лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, у кримінальних кодексах деяких країн не надається. Однак заохочувальні приписи знаходять своє відображення у Загальних положеннях зарубіжних кримінальних кодексів. У Кримінальному кодексі Республіки Казахстан норма про звільнення від кримінальної відповідальності міститься у ст. 65 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям») ст. 66 («Звільнення від кримінальної відповідальності при перевищенні меж необхідної оборони»), ст. 67 («Звільнення кримінальної відповідальності при виконанні умов процесуальної угоди»), ст. 68 («Звільнення кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням»), ст. 69 («Звільнення кримінальної відповідальності у зв'язку із встановленням поручительства»), ст. 70 («Звільнення кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки»), ст. 71 («Звільнення кримінальної відповідальності у зв'язку із впливом строків давності»), ст. 78 («Звільнення кримінальної відповідальності та покарання на підставі акту амністії чи помилування»).

Проте, у КК Республіки Казахстан Глава 11. «Кримінальні правопорушення проти здоров'я населення та моральності» передбачає ст. 301 «Незаконний обіг отруйних речовин, а також речовин, інструментів та обладнання, що використовується для виготовлення

та переробки наркотичних засобів, психотропних речовин або отруйних речовин [2, С. 397]. Також у КК Казахстану виокремлюється глава 12. «Медичні кримінальні правопорушення», де зосереджені склади кримінальних правопорушень з урахуванням специфіки об'єкту кримінально-правової охорони, максимально вдало дозволяє забезпечувати виконання завдань кримінального кодексу, а саме – захищати порушені права, свободи та законні інтереси громадян, а також попереджати вчинення нових посягань, зокрема ст. 323 «Поводження з фальсифікованими лікарськими засобами, виробами медичного призначення або медичною технікою» [2, с. 409]. Тож, у ст. 323 КК Казахстану законодавець виокремив склад злочину, де акцентував увагу на злочинному поведженні з лікарськими засобами, а також з виробами медичного призначення та медичною технікою. В Україні злочином визнається незаконне поведження з лікарськими засобами, тоді як про виробу медичного призначення та медичну техніку взагалі не згадується. Проте якщо звернутись до підзаконних нормативних актів, зокрема до постанови Кабінету міністрів України від 02.10.13 р. № 753 «Про затвердження Технічного регламенту щодо медичних виробів», бачимо, що законодавець регламентує порядок поширення медичних виробів та допоміжної техніки до них. В п. 9 ст. 2 цієї постанови визначається, що медичним виробом є будь-який інструмент, апарат, прилад, пристрій, програмне забезпечення, матеріал або інший виріб, що застосовуються як окремо, так і в поєднанні між собою (включаючи програмне забезпечення, передбачене виробником для застосування спеціально для діагностичних та/або терапевтичних цілей та необхідне для належного функціонування медичного виробу), призначені виробником для застосування з метою забезпечення діагностики, профілактики, моніторингу, лікування або полегшення перебігу хвороби пацієнта в разі захворювання, діагностики, моніторингу, лікування, полегшення стану пацієнта в разі травми чи інвалідності або їх компенсації, дослідження, заміни, видозмінювання або підтримання анатомії чи фізіологічного процесу, контролю процесу запліднення та основна передбачувана дія яких в організмі або на організм людини не досягається за допомогою фармакологічних, імунологічних або метаболічних засобів, але функціонуванню яких такі засоби можуть сприяти [15]. Тобто медичний вибір може бути призначений для забезпечення здоров'я особи. Наприклад, якщо він застосований для введення в організм людини лікарського засобу або містить як невід'ємну частину речовину, що в разі її окремого використання може розглядатися як лікарський засіб, то фальсифікація такого виробу може нести загрозу життю і здоров'ю пацієнта. Тому підтримуємо позицію щодо доповнення ст. 321¹ КК України й викласти назву як «Фальсифікація лікарських засобів або медичних виробів або обіг фальсифікованих лікарських засобів чи медичних виробів». Відповідні зміни внести у зміст статті 321¹ КК України [1].

Звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК Азербайджанської Республіки передбачено ст. 72 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям»), ст. 73 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим»), ст. 74 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з заміною обстановки»), ст. 75 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності»), а також на підставі ст. 81 («Амністія»).

Щодо кримінальної відповідальності відповідно предмету нашого дослідження у КК Азербайджанської Республіки відповідно ст. 200-1 КК Азербайджанської Республіки [2], виробництво, продаж, зберігання з метою збуту або введення фальсифікованих ЛЗ, при здійсненні цих діянь у значному розмірі. Також, згідно статті 200-1 Криміналь-

ного кодексу Азербайджанської Республіки виробництво, продаж, зберігання з метою збуту або ввезення фальсифікованих лікарських засобів, при здійсненні цих діянь в значному розмірі – карається штрафом в розмірі від трьох тисяч до п'яти тисяч манатів з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого або позбавленням волі на строк до двох років. У випадку, коли такі дії привели до менш тяжкого або тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого особи – покарання настає у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Якщо ж зазначені діяння спричинили смерть людини з необережності або інші тяжкі наслідки, то винна особа (особи) притягуються до покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Діяння за ступенем караності відповідає нетяжкому злочину за КК України. У Главі 26 «Злочини пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин» законодавцем закріплено ст. 240 «Незаконний обіг сильнодіючих або отруйних речовин з метою збуту» [2, с. 176].

У КК Грузії Розділ Четвертий Загальної частини передбачає «Звільнення від кримінальної відповідальності і від покарання» передбачає ст. 68 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям», ст. 70 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки», ст. 70¹ «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із співпрацею обвинуваченого зі слідчими органами», ст. 71 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності» [3;4]. Крім того, за КК Грузії у разі фальсифікації лікарських засобів кримінальна відповідальність настає в рамках статті 197 «Фальсифікація» (зміна виробником або продавцем властивостей речі шляхом обману, вчиненого з корисливих мотивів); статті 246 «Незаконна лікарська і фармацевтична діяльність»; статті 251 «Випуск або продаж неякісних товарів, або неякісне виконання робіт або неякісне надання послуг, що не відповідають вимогам безпеки»; у Главі XXXII «Злочини проти здоров'я населення і суспільної моралі» передбачає ст. 246 «Порушення правил обігу отрут», а також Глава XXXIII «Злочини, пов'язані із наркотиками» містить ст. 261 «Незаконне виготовлення, виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання або збут психотропних речовин, їх аналогів і сильнодіючих речовин» [3, с. 154-155, 163-164].

КК Королівства Іспанії у Главі II Загальної частини «Про звільнення від кримінальної відповідальності» ст. 19, 20 присвячені положення, що передбачають підстави звільнення від кримінальної відповідальності [5].

У Главі III. Особливої частини «Злочини проти громадського здоров'я» КК Королівства Іспанії закріплює кримінальну відповідальність за 1-е. Особа, яка при виробництві, виготовленні ліків або після цього порушить їх кількісні характеристики, дозировку або істинний склад, які були дозволені або задекларовані, повністю або частково позбавивши їх лікувальної сили, і тим самим піддавши небезпеці життя чи стан здоров'я людей. 2-е. Особа, яка з метою продажу або використання і інший спосіб, підробить або сфальсифікує ліки або речовини, що мають корисну лію для здоров'я, роблячи їх схожими на справжні, і тим самим піддавши небезпеці життя чи стан здоров'я людей. 3-е. Особа, яка усвідомлюючи непридатність зазначених ліків з метою продажу або надання у використання третім особам буде їх зберігати, рекламувати, робити оголошення, пропонувати, демонструвати, продавати або отримувати вигоду будь-яким способом, і тим самим піддаючи небезпеці життя та стан здоров'я людей [5, с. 173].

Звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК Литовської Республіки законодавець передбачив у ст. 36 («Звільнення від кримінальної відповідальності, якщо особа або злочинне діяння перестало бути суспільно небезпечним»), ст. 37 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із мало-значністю діяння»), ст. 38 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим»), ст. 39 («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з наявністю пом'якшуючих обставин»), ст. 40 («Звільнення від кримінальної відповідальності за порукою»). Щодо положень Особливої частини у КК Литовської Республіки Глава XXXVII. у статті 267 визначає «Незаконне поводження із сильнодіючими й отруйними речовинами» передбачається, що той хто незаконно виготовляв, придбав, зберігав, перевозив, збував сильнодіючі й отруйні речовини підлягає кримінальній відповідальності. Крім того закріплена ст. 268. «Порушення правил законного поводження з наркотичними, психотропними, сильнодіючими або отруйними речовинами» [6, с. 133-134].

КК Чеської Республіки у нормах Загальної частини, а саме у Главі IV «Звільнення від кримінальної відповідальності» розділ 1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям передбачає ст. 33 «Дійове каяття» [13]. Проте в Особливій частині КК Чеської Республіки у Главі VII. «Загально небезпечні кримінальні правопорушення» передбачається Розділ 1. «Злочини, які створюють небезпеку для суспільства» закріплює кримінальну відповідальність за несанкціоноване виробництво та інше розповсюдження наркотичними та психотропними речовинами та отрутами (ст. 283); володіння наркотичними та психотропними речовинами та отрутами (ст. 284); виробництво та володіння предметами для незаконного виробництва наркотичними та психотропними речовинами та отрутами (ст. 286). Крім того, в межах злочинів проти прав промислової власності та авторського права реалізується кримінальна відповідальність за виготовлення та збут контрафактної продукції медичного та лікарського призначення за КК Чеської Республіки [13, с. 180-183].

Загальні норми звільнення від кримінальної відповідальності відображені у ст. 53 («Звільнення від кримінальної відповідальності КК Республіки Молдова. Цією статтею передбачено, що особа в разі вчинення діяння, яке містить ознаки злочину, може бути звільнена від кримінальної відповідальності прокурором, під час кримінального переслідування чи при розгляді справи в суді, за умови: недосягнення особою повноліття (ст. 54), притягнення особи до адміністративної відповідальності (ст. 55), добровільної відмови від вчинення злочину (ст. 56), дійового каяття (ст. 57), зміни обстановки (ст. 58), умовного звільнення (ст. 59), впливу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 60) та на підставі акту амністії (ст. 107). Крім того, КК Республіки Молдова у Главі VIII «Злочини проти громадського здоров'я і співжиття» передбачає кримінальну відповідальність за виготовлення або збут підроблених ліків (ст. 124.1) [7, с. 363].

У КК Республіки Таджикистан звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК передбачено у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 72), примиренням з потерпілим (ст. 73), зміною обстановки (ст. 74), впливом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 75), а також на підставі акту амністії (ст. 82). Також, КК Республіки Таджикистан у Главі 22 «Злочини проти здоров'я населення» передбачає кримінальну відповідальність за ст. 206 «Незаконний обіг сильнодіючих або отруйних речовин з метою збуту», а також ст. 206¹ «Порушення правил поводження з наркотичними засобами, психотропними речовинами або прекурсорними, сильнодіючими або отруйними речовинами» [11, с. 144-145].

Виняток містить КК Туреччини в якому не має окремого розділу в Загальній частині щодо звільнення від кримінальної відповідальності [12]. Проте КК Туреччини в нормах Особливої частини передбачає у третьому розділі. «Злочини проти громадського здоров'я» ст. 187 (1) кримінальну відповідальність за виробництво і продаж лікарських засобів, які можуть становити ризик для життя і здоров'я інших людей, а також за ст. 193 (1) виробництво та торгівля отруйними / токсичними речовинами [12, с. 110, 116]. У ст. 395 КК Туреччини передбачено відповідальність особи, яка змішала, підробила або змінила так, що це може заподіяти тяжку шкоду здоров'ю споживачу, ліки, призначені для продажу або безкоштовної роздачі населенню, або продала, видала або зберігала для продажу в своєму магазині або лавці такі ліки, свідомо знаючи про їх шкідливість для здоров'я. А також за продаж або допомогу в інший спосіб у придбанні речовин, необхідних для підроблення ліків. Разом з тим, відповідно до статті 395 Кримінального кодексу Туреччини передбачена кримінальна відповідальність тоді, коли особа, яка змішала, підробила або змінила таким чином, що це може заподіяти тяжку шкоду здоров'ю споживача, ліки, призначені для продажу або безкоштовної роздачі населенню, або продала, видала або зберігала для продажу в своєму магазині або лавці такі ліки, свідомо знаючи про їх шкідливість для здоров'я. А також у випадку продажу або допомоги у інший спосіб у придбанні речовин, необхідних для підроблення ліків, така особа притягується до кримінального покарання у вигляді ув'язнення на строк від одного до п'яти років і тяжкого грошового штрафу в розмірі від 20 тисяч до 100 тисяч лір з повною конфіскацією та знищенням таких ліків [12].

У КК США (штату Арізона) передбачається кримінальна відповідальність щодо розглядаємих злочинів у Розділі 34. «Правопорушення, пов'язані з наркотиками», а саме 13-3403. Викрадення і продаж речовин, що виділяє пари, яка містить отруйну речовину: регулювання продажу; виключення; класифікація», 13-3404 «Продаж прекурсорів або регульованих хімічних речовин; звіт; виключення; порушення; класифікація», 13-3406 «Володіння, використання, прийом, придбання, продаж, виробництво або транспортування ліків. Що відпускаються тільки за рецептом; препарати з неправильним маркуванням; класифікація; визначення». Відповідно до зазначеної статті за пунктом Г. (особі, засудженій за злочин, в порушенні цієї секції, для якої дозволено випробувальний термін або звільнення до закінчення терміну вироку, винесеного судом, зборюється живити будь-яку марихуану, небезпечні наркотики, наркотичні засоби або лікарські засоби, які відпускаються тільки за рецептом за винятком випадків, коли це дозволено законом, практикуючим лікарем; при цьому у якості умови будь-якого випробувального терміну або звільнення потрібно провести тестування на наркотики, що проводиться під наглядом відділу пробації округу або департаменту виправних установ штату, в залежності від ситуації, протягом терміну іспитового строку або до закінчення терміну покарання [14, с. 440-493].

Висновки. Не зважаючи на всі спроби регламентації звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти здоров'я населення, дана сфера не має чітко визначених положень у досліджувані періоди генезису інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Загальне уявлення щодо інституту звільнення від кримінальної відповідальності вказує на те, що кількість видів звільнення від кримінальної відповідальності в Особливій частині КК поступово зростає. Так, КК 1922 р. та КК 1927 р. мали по 1 заохочувальній нормі, що передбачали звільнення від кримінальної відповідальності (ч. 4 ст. 114 КК 1922 р., примітка ст. 106 КК 1927 р.). КК 1960 р. містив 6 норм, які закріплювали звільнення від кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 56, ч. 2 ст. 57, ч. 3 ст. 170, ч. 2 ст. 222, ст. 229-10). Проте вони не стосуються злочинів проти здоров'я населення. Чинний КК 2001 року передбачає

понад 40 норм, які регулюють звільнення від кримінальної відповідальності, серед яких, зокрема ч. 5 ст. 321, ч. 4 ст. 321-1 КК України. Проте процес реформування кримінального законодавства триває, зокрема розробка нового Кримінального кодексу України, в якому пропонується трансформація інституту звільнення від кримінальної відповідальності в субінститут не призначення покарання, в якому виокремлено положення про не призначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення (ст. 3.3.2 проекту нового КК). Положення запропонованої норми перейняли зі своїми особливостями від інституту звільнення від кримінальної відповідальності два загальних види: 1) не призначення покарання у зв'язку з примиренням винуватого з потерпілою особою (ч. 1 ст. 3.3.2 проекту нового КК); 2) не призначення покарання у зв'язку з дійовим каяттям (ч. 2 ст. 3.3.2 проекту нового КК), а також сім спеціальних видів не призначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення (частини 3–9 ст. 3.3.2 проекту нового КК). При цьому до трансформованого субінституту звільнення від призначення покарання не потрапили дещо вже неактуальні (застарілі) положення – про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 чинного КК). Передбачено, що вирішення питання про не призначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення, у випадках, передбачених ч. 1 ст. 3.3.2 проекту нового КК, здійснюватиметься на підставі угоди про примирення, а у випадках, передбачених частинами 2–9 цієї статті, – на підставі угоди про співпрацю (ч. 10 ст. 3.3.2 проекту нового КК). Що в подальшому може мати місце щодо застосування до кримінальних правопорушень проти здоров'я населення, щодо звільнення від них.

Отже, на підставі порівняльно-правового аналізу маємо зазначити наступні висновки: незалежно від того, є в кримінальному законодавстві відповідної держави спеціальна норма чи ні, відповідальність за діяння, що порушують правила законного обігу отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікованих лікарських засобів передбачена. Однозначно вона настає у разі спричинення шкоди здоров'ю особи внаслідок вживання отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікованих лікарських засобів або створення загрози спричинення такої шкоди. За відсутності шкоди здоров'ю відповідальність може пов'язуватися з порушенням законодавства про економічну конкуренцію чи економічну діяльність загалом. Крім того у КК зарубіжних країн, як і в КК України, існує різне співвідношення заборонних і заохочувальних норм, що стосуються злочинів проти здоров'я населення, зокрема злочинної діяльності з використанням отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів. Серед усіх країн, які піддавались дослідженню норми, що передбачають кримінальну відповідальність за злочини проти здоров'я населення, законодавцем визначені тільки як заборонювальні. У ряді кримінальних кодексів держав світу відсутні вказівки на спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, проте передбачені загальні види звільнення від кримінальної відповідальності. Україна в цьому випадку є виключенням з досить широким переліком підстав звільнення від кримінальної відповідальності.

Крім того слід вказати, що прямої заборони на звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти здоров'я населення, зокрема стосовно злочинної діяльності з використанням отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів в зарубіжних кодексах не має.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берзіна А.Б. Злочини у сфері медичної та фармацевтичної діяльності: порівняльний аспект. Том 2 № 1 (2018): *Науковий вісник ХДУ Серія Юридичні науки*. С. 53-56.
2. Кримінальний кодекс Азербайджанської Республіки, Кримінальний кодекс Республіки Казахстан під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову. Т. В. Руденко. К. : ОВК, 2016. 490 с.
3. Кримінальний кодекс Грузії / Переклад на українську мову. Т. В. Руденко; під заг. ред. О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2021. 254 с.;
4. Кримінальний кодекс Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=241> (дата звернення: 11.08.2024).
5. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія / під ред. В.Л. Менчинського ; переклад на українську мову О.В. Лішевської. Київ : ОВК, 2017. 284 с.
6. Кримінальний кодекс Литовської Республіки / переклад К. В. Менченя; під ред. О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2021. 158 с.
7. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь, Кримінальний кодекс Молдова, під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову Т.В. Руденко. К. : ОВК, 2016. 462 с.;
8. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252#sub_id=0 (дата звернення: 11.08.2024)
9. Кримінальний кодекс Республіки Молдова. URL: <http://lex.justice.md/ru/331268> (дата звернення: 11.08.2024).
10. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан. URL: <http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codecs> (дата звернення: 11.08.2024).;
11. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан / переклад Станіч В.С.; під ред. О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2021. 288 с.
12. Кримінальний кодекс Турецької Республіки / Переклад – В. С. Станіч / під ред. О. В. Коротюк., д. ю. н. К. : ОВК, 2021. 190 с.
13. Кримінальний кодекс Чеської Республіки / Переклад на українську мову О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2020. 264 с.
14. Кримінальний кодекс штату Арізона / переклад – О. Д. Жмурко; В. С. Станіч / під ред. О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2021. 644 с.
15. Про затвердження Технічного регламенту щодо медичних виробів : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.13 № 753. *Офіційний вісник України*. 2013 р. № 82. С. 158.